

WANDELROUTE

5 km

De Klinkaartroute

Op een steenworp van het verleden

Boom | Niel

Provincie
Antwerpen

natuurpunt

Steenmaker met kinderen als afdragers (Niel)

De Klinkaartroute

Op een steenworp van het verleden

Voorwoord

De Klinkaartroute, dorpswandeling (5km), gidst je langs Hellegat (Niel) en Noeveren (Boom), twee nog grotendeels authentieke steenbakkerijgehuchten. Tot enkele decennia geleden had Hellegat nog een volwaardige dorpskern met kleine woonstraten, een kerk, pastorie, zusterklooster, scholen, buurtwinkels, herbergen en een 'overzet' naar Ruisbroek. Dit alles geprangd tussen steenbakkerijen met typische schouwen en kilometers droogloodsen. Aan de oostzijde grensde Hellegat aan Noeveren, een afgelegen steenbakkerijgehucht van Boom dat in 1986 terecht werd geklasseerd als beschermd dorpsgezicht. Samen vormen ze een uniek geheel dat de bezoeker onderdompelt in de leef- en werkomstandigheden van de vroegere steenbakkerijgemeenschappen.

Naast pannen en tegels werden hier ook Klinkaarts gefabriceerd, stenen met een hoge druk- en slijtageweerstand. Deze werden oorspronkelijk in een klampoven gebakken. De uitzetters sorteerden de stenen op kleur en perfecte vorm en herkenden de Klinkaart aan de heldere klank wanneer ze twee stenen tegen elkaar tikten.

Daarnaast geniet de Klinkaart vooral bekendheid dankzij de gelijknamige roman van Piet Van Aken waarin hij de eerste werkdag beschrijft van een twaalfjarig meisje op 't geleeg. 'De Hellegathonden' van Suske en Wiske geeft het arbeidersbestaan uit die periode goed weer.

Ringoven 't Geleeg

Als je na de dorpswandeling 'versteend' bent en nood hebt aan verpozing in een groene omgeving, dan kan je de **natuurwandeling (3,5km)** volgen doorheen het natuurgebied Walenhoek. Dit voormalig kleiputtencomplex herbergt een gevarieerd landschap met broekbossen, hooilandjes, ruigtes en een 20-tal vijvers.

Praktisch

De route volgt een stukje van **Wandelnetwerk Rivierenland**, een netwerk van wandelpaden die elkaar kruisen met genummerde knooppunten.

- 102** Het vertrek- en eindpunt van de Klinkaartroute ligt aan knooppunt 153 vlakbij Natuur.huis De Paardenstal. Dit knooppunt is te bereiken langs de parking van Walenhoek aan de Boomsestraat te Hellegat - Niel ter hoogte van huisnummer 268.

De dorpswandeling loopt over voornamelijk verharde paden en is toegankelijk voor kinderwagens.

- De natuurwandeling loopt over onverharde paden en is niet toegankelijk voor zowel kinderwagens als rolstoelgebruikers. Honden moeten aan de leiband.
- De rolstoelvriendelijke wandeling van 3km begint aan knooppunt 154 en loopt langs knooppunten 246, 328, 329 om dan zo via de Rupeldijk terug te keren naar knooppunt 154. Meer info op p8 - p15.

- Lijn 29a - Halte Niel Hellegat.

vertrek Natuur.huis De Paardenstal
Boomsestraat 221, 2845 Niel

- Dorpswandeling Klinkaartroute (5 km) (verhard)
- Dorpswandeling Klinkaartroute (onverhard)
- Natuurwandeling Klinkaartroute (3,5 km) (onverhard)
- Rolstoeltoegankelijke route (3 km)
- Wandelknooppuntennetwerk (verhard)
- Wandelknooppuntennetwerk (onverhard)

- Wandelknooppunt
- Kerk
- Museum
- Natuur.huis De Paardenstal
- Schoorsteen
- Parking
- Horeca
- Natuurgebied
- Speelbos / Avonturenparkje
- Rolstoeltoegankelijk

Met dank aan Toerisme Provincie Antwerpen ©2025 | Nadruk of aanpassing onder gelijk welke vorm is verboden | Kaartontwerp TPA & Elke Feuzels | www.provincieantwerpen.be | Voor verbeteringen en suggesties op de routes en de bewegwijzering: www.routedokter.be | Bronvermelding OSM.
Bron: © OpenStreetMap contributors - CC-BY-SA Licentie (www.openstreetmap.org/copyright)

Streetart: Dzia bij Natuur.huis De Paardenstal

De Klinkaartroute

Natuur.huis De Paardenstal, gelegen aan knooppunt 153, is het vertrek- en eindpunt van zowel de dorpswandeling als de natuurwandeling. Dit gebouw heeft drie verdiepingen. De paardenstal van de Steenbakkerij Gebroeders De Neef zit op het niveau van de vroegere kleiput. De vrijwilligers van Natuurpunt hebben het ingericht als tentoonstellingsruimte en cafetaria. De koetsen van de steenbakkers werden gestald in het koetshuis op het niveau van de Boomsestraat. Op zolder werd het hooi voor de paarden gestockeerd.

De vrijwilligers van Natuurpunt Rupelstreek namen het voortouw bij de renovatie van de oude paardenstal. Streetartkunstenaar Dzia bracht tegen de hoge zijgevel een gouden paard aan. Het brengt ode aan de honderden paarden die wagonnetjes met klei en stenen voortrokken op de vele steenbakkerijen in de Rupelstreek. Mooi is ook het gerestaureerde tunnelfront van de oude steenbakkerstunnel. Onze wandelbrochure 'Steenbakkerstunnels herontdekt' neemt je mee langs dit soms verborgen verleden.

Voor onderweg raden wij volkcafés 'De Koophandel' in Noeveren en Foodbar 'De Bekoring' in Hellegat aan.

**Natuur.huis
De Paardenstal**
Boomsestraat 221,
2845 Niel
T: +32 (0)486 10 50 80

Meer info

Voor de openingsuren,
neem een kijkje op
[https://www.natuurpunt.be/
bezoekerscentra/
natuurhuis-de-paardenstal](https://www.natuurpunt.be/bezoekerscentra/natuurhuis-de-paardenstal)

Dorpswandeling

Vertrek aan knooppunt 153 en wandel richting knooppunt 154.

De tunnel, waar je net voorbij de startlocatie onderdoor loopt, werd aangelegd omdat de kleiwand vanaf de Rupel, door het afgraven, meer en meer opschoof naar het noorden. Dit stuk van de kleilaag van de cuesta mocht niet afgegraven worden omdat er een provinciale hoofdweg overheen liep. Dankzij deze tunnel konden de zware klei en de gedroogde stenen makkelijker vanuit de kleiput naar de productieplaatsen en steenovens langs de rivier gebracht worden. Sommige tunnels die goed bewaard bleven, worden nu verder onderhouden als verbindingswegen voor wandelaars en fietsers. In totaal zijn er in de Rupelstreek een vijftigtal van deze tunnels.

Na de tunnel wandel je tussen de droogloodsen over de vroegere smalspoorbaan van steenbakkerij De Neef. Hier heb je een mooi zicht op de dijkwoningen. Aan de straatzijde lijken de huizen klein, maar ze hebben allemaal een extra lager gelegen verdieping in de voormalige kleiput.

Aan de linkerzijde vind je de vroegere dorpschool voor jongens, nu het scoutslokaal. In de tuin bouwden de scouts enkele droogloodsen herop als onderdak voor hun festiviteiten.

Tunnel Walenhoek - Boomsestraat

Hellegat, voormalige paardenslachterij

Het vierkante gebouw op de achtergrond is de voormalige paardenslachterij, Marnef van Hellegat. Paarden werden in de steenbakkerijen ingezet als trekdiere. Van oudsher werden ze beschouwd als heilige dieren die niet werden geconsumeerd. Pas vanaf midden 19de eeuw werden oude en afgeleefde paarden geslacht en werd het vlees verkocht, omwille van armoede. Paardenvlees werd verwerkt tot worst (gewone worst, boulogne, cervela) of als stoofvlees mals gekookt. Zo ontstond een typisch Vlaams volksgerecht, de 'schep', paardenstoofvlees dat ook nu nog met smaak wordt gegeten in de Rupelstreek.

Aan knooppunt 154 wandel je richting knooppunt 246. Langs een klein steegje -in de volksmond het 'sloepeke'- bereik je 't centrum van Hellegat.

Hellegat is een typisch gehucht, gebouwd op en rond de steenbakkerijen. De naam Hellegat verwijst naar de Hellebeek, de oude naam voor de Vliet in Ruisbroek. Hier vind je nog enkele opmerkelijke gebouwen zoals de parochiekerk uit 1908. Deze kerk is een exponent van de baksteenindustrie en gewijd aan Sint-Jozef-Arbeider. Naast de kerk werd vijftien jaar later de pastorie opgetrokken. Rechts van de pastorie loopt de straat dood op een klein park met toegangstrap naar de Rupeldijk. Hier meerde vroeger een veerboot aan. Karren met paard werden zo overgezet. Rechts van het parkje zie je een mooie neoclassicistische meesterwoning uit de eerste helft van de 19de eeuw.

Wandel verder richting knooppunt 246 via de Noeverseweg.

Links naast de huidige kerk, op de hoek met de Noeverseweg, werd in 1902 de eerste parochiekerk van Hellegat gebouwd. Ze werd al snel vervangen door de huidige Sint Jozefskerk. Ook de bewoners van de aangrenzende wijk Noeveren gingen hier op zondag naar de mis. De eerste kerk op de hoek werd nooit afgebroken, maar men bouwde er kleine woningen in. Ze

Het paard als trekdiere

zijn nog steeds bewoond. Het is dus een vroege herbestemming van een kerkgebouw.

De wandeling voert je verder over het wijkplein. Op de plaats van de vroegere droogloodsen werden in 1990 nieuwe wooncomplexen gebouwd. Aanvankelijk waren het sociale woningen omwille van de grote werkloosheid na de teloorgang van de steenbakkerijen in de jaren '70 van vorige eeuw, later ook andere type woningen.

Steek het plein over en vervolg richting knooppunt 246.

Luchtfoto: Hellegat met links 2 ringovens van steenbakkerij De Neef-Landuyt

...en rechts de scheepswerf De Wachter-Huys, 1967

Arbeiderswoningen

Net voor de Booms-Nielse Scheibek zie je rechts de gebouwen van Den Atelier, op de terreinen van de voormalige scheepswerf De Wachter. Den Atelier is een arbeidszorgcentrum voor mensen die, omwille van een arbeidsbeperking, niet terecht kunnen in de gewone tewerkstelling.

De Booms-Nielse beek vormt de natuurlijke grens tussen de gemeenten Niel en Boom. Rechts van de brug loopt de beek over in een spaarbekken. Bij hoogwater kon men zo het water uit de Rupel opsparen voor het aandrijven van de vroegere watermolen met spaarbekken. Zo ontstond een kleine natuuroase tussen de twee bebouwde wijkkernen: Hellegat (Niel) en Noeveren (Boom).

Vervolg je weg naar links richting knooppunt 328.

Valt er je iets op? Deze woningen hebben geen deur aan de huidige straatzijde! De voordeur bevindt zich in het steegje achteraan de huisjes. Zo konden de arbeiders vanuit hun huis direct naar de nabijgelegen steenbakkerij waar ze werkten. Deze huizenrij kreeg in de volksmond de naam Averechtse Root mee. De huisjes zijn klein (25 tot 40 m²) en destijds niet voorzien van waterleidingen of elektriciteit. Water haalde men aan de dorpspomp of in een stenen put. Het afvalwater werd in een open goot uitgegoten. De WC's van eertijds waren 'gemakken'. Deze huisjes hadden alleen een plank met een gat erin en bevonden zich buiten, soms allemaal naast elkaar.

De huisvesting maakte deel uit van het arbeidscontract dat de steenmaker afsloot met de steenbakkersbaas. Woonzekerheid voor het gezin was er bijgevolg niet. Pas vanaf het begin van de 20ste eeuw konden de arbeiders een klein huisje huren of zelf aankopen.

Aan het einde van de straat vervolg je je weg richting knooppunt 329.

De Nielsestraat situeert zich nog steeds op het oorspronkelijk niveau van het landschap, terwijl links en rechts de kleirug van het cuestafont volledig is afgegraven. Dit zorgt ervoor dat je even verderop een prachtig panoramisch uitzicht hebt over de voormalige steenbakkerij Frateur. Deze steenbakkerij, ruim 4 ha groot, werd gerestaureerd door vzw 't Geleeg. Ze geeft met haar gerestaureerde ringoven, klampovens, pannenloods en droogloodsen een zeer volledig beeld van een doorsnee steenbakkerij in al haar aspecten. Deze steenbakkerijsite is een prachtig voorbeeld van beschermd industrieel erfgoed.

Volg knooppunt 329 via de straat Noeveren. Neem het trapje links door het steegje Noeveren 124-140.

Op het einde van het pad aan knooppunt 329 vervolg je je weg naar links, richting knooppunt 186.

Wie het smalle wandelpad en de trap volgt, merkt onderweg tussen het groen nog de sporen van een oude kleibagger. Dergelijke baggers werden vanaf 1911 gebruikt om de klei van de kleiwand af te schrapen. De klei viel in de emmers die vervolgens werden omgekieperd in wagonnetjes die over een spoorlijn naar de machinehal werden getrokken door paarden of locomotieven.

Averechtse root

Kleibagger

Op het einde van het pad aan knooppunt 329 vervolg je je weg naar links, richting knooppunt 186. Opgelet, wandel niet helemaal tot aan knooppunt 186, maar hou halt bij bezoekerscentrum Brik Boom.

Links ligt de voormalige steenbakkerij Lauwers. Je herkent nog de restanten van een als monument beschermde paapoven. Het speciale aan een paapoven is dat je hem hermetisch kan afsluiten en daardoor reducerend kan bakken. Dit verandert de typisch rode kleur van de Boomse baksteen in donkerblauw en grijs. Kijk maar eens goed rond, dan herken je deze steen in vele huizen in Noeveren.

Even verderop, op je rechterkant, bereik je het bezoekerscentrum Brik Boom. Hier zie je de vroegere schrijnwerkerij van de steenbakkerij, vandaag een toeristisch infopunt. Je maakt er kennis met de historiek van de Rupelstreek, Noeveren en de voormalige steenbakkerij Lauwers.

Opvallend op de site zijn: de ringoven, die je onmiddellijk aan zijn vorm herkent, zijn schoorsteen, maar ook de typerende kleine arbeidershuisjes met de gemeenschappelijke 'gemakken' aan de zijkant. Gluur eens binnen bij nummer 62, helemaal ingericht zoals vroeger. Steenbakkerijmuseum 't Geleeg, Brik Boom en het beschermd dorpsgezicht Noeveren vormen samen het decor van het steenbakkersverleden van de Rupelstreek.

Brik Boom

Café De Koophandel

Keer ter hoogte van Brik Boom terug richting knooppunt 329 en vervolgens naar 246.

Misschien is het nu de gelegenheid voor een drankje in **café de Koophandel**?

Tip!

Als je van een biertje houdt, moet je zeker eens een Klinkaart proberen. Het bier wordt gebrouwen volgens een oud recept uit Boom. Het etiket verwijst naar het steenbakkerijverleden van de Rupelstreek.

Bezoek eens een van de steenbakkerijen in de Rupelstreek. Groepsbezoek bij Brik Boom en 't Geleeg op reservatie: info@toerismerupelstreek.be
T: +32 (0)3 361 11 06
Individuele bezoeken bij Brik Boom van april t/m oktober elke zondag om 14 uur en van november t/m maart elke tweede zondag van de maand vanaf 14 uur.

Onderweg naar knooppunt 246 ga je ter hoogte van huisnummer 253 (fietsknooppunt 90), net voor de schoorsteen, links de Rupeldijk op en vervolg je je weg naar rechts, richting knooppunt 155. Blijf de dijk verder volgen. Je zal op je rechterkant de Gloriëtte zien. Ook hier wandel je nog verder rechtdoor.

Je kan Hellegat en Noeveren onmogelijk bezoeken zonder de Rupel gezien te hebben. Deze rivier was immers het kloppende hart van de regio. Hier bloeide het economische leven: brouwerijen, maalderijen, scheepswerven en los- en laadkades van de steenbakkerijen. De voorbije jaren onderging de Rupel een ware metamorfose, van dood en stinkend naar fris en vol leven.

Rupeldijk

In de rivier zwemmen opnieuw een dertigtal vissoorten. Zelfs de bever heeft een nieuwe thuis in de Rupelstreek gevonden. Met wat geluk zie je hier ook visetende vogels zoals aalscholvers, blauwe reigers, futen of visdiefjes. Ook wintertalingen komen hier geregeld voedsel zoeken. Op de Rupeldijk kan je bovendien genieten van mooie panoramische zichten over de streek en de rivier.

Het prieeltje, een kleine gloriëtte, behoorde vroeger tot het verder gelegen Hof Van Mouriau, een herenwoning in eclectische Louis Philippe-stijl, die omstreeks 1850 werd gebouwd als buitenverblijf voor de directeur van de spoorlijn Mechelen-Terneuzen. Het hof heeft haar naam te danken aan de familie Mouriau de Meulenacker die het pand in 1921 overkochten.

Als je voorbij het Hof van Mouriau wandelt, heb je zicht op het centrum van Hellegat. Op deze plek sloot Hellegat vroeger aan op het Hellegatveer over de Rupel. Deze overzetplaats vormde vanaf de vroege middeleeuwen een zeer belangrijke verbinding tussen Antwerpen, Brussel, Dendermonde en Gent.

Bever

Blauwe reiger

Gloriëtte

Verderop kom je voorbij de plek waar vroeger steenbakkerij De Neef-Landuyt was. In de nieuwe woonwijk prijkt nog fier een oude schoorsteen van één van de ovens. Het plein voor de steenbakkerij was een belangrijk decor in de film *Coco Flanel* met Urbanus (uit 1990).

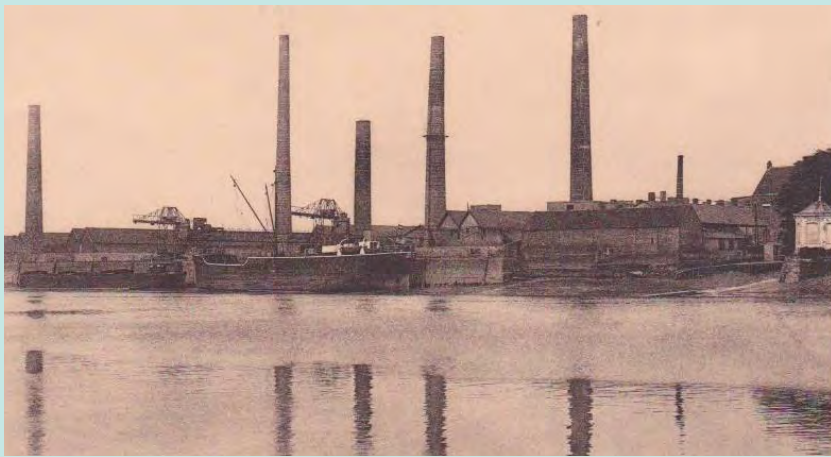

Voorbij de appartementen verlaat je de Rupeldijk, aan knooppunt 154 ben je terug bij het beginpunt.

De dorpswandeling blijft de Rupeldijk volgen, even verderop verlaat je ook de dijk aan knooppunt 155.

De straat waar je nu staat, 'Steenbakkerijen', was vroeger de oude voetweg die de steenbakkerijen met elkaar verbond. Van huisnummer 43 tot 35 merk je een korte rij van 5 woningen op een lichte verhoging. Deze huizen bevinden zich nog op het oorspronkelijke niveau van de cuesta die langsheen de rechteroever van de Rupel liep. De klei is hier niet weggegraven. Door deze verhevenheid zijn de huizen natuurlijk beschermd tegen het overstromingsgevaar van de Rupel.

Wandel even verderop rechts de Keizerstraat in richting knooppunt 155.

Steenbakkerij naast Gloriëtte

Vorbij de paaltjes neem je de eerste straat rechts. De beek ligt links van je. Wandel tot op het einde van deze straat en ga de tunnel onderdoor.

Zo kruis je opnieuw de Boomsestraat onderdoor, via een historische en gerenoveerde tunnel. Vlak voor je ligt het natuurgebied Walenhoek.

Eens door een tunnel ga je naar rechts en vervolg je je weg achter de huizen. Op het einde volg je de verharde weg naar boven, naar de Boomsestraat. Hier vervolg je je weg naar links. Ter hoogte van huisnummer 153 ga je links naar beneden.

Bij het hek en het infobord aan de ingang van Walenhoek, kan je starten met de wandellus in het natuurgebied richting knooppunt 302 of je kan verder wandelen via een laarzenpad in de richting van knooppunt 153. Dan kom je terug aan het startpunt bij Natuur.huis De Paardenstal.

Natuurgebied Walenhoek

Voormalige kleiput Walenhoek

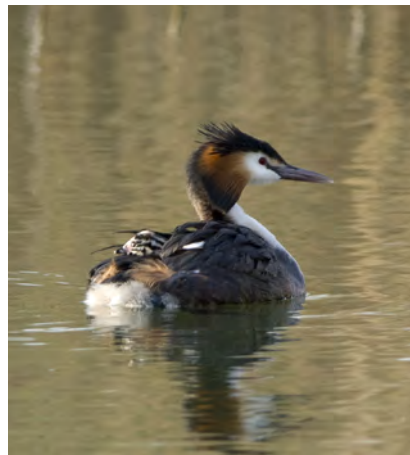
Natuurwandeling

Wandel vanaf Natuur.huis De Paardenstal richting knooppunt 302.

Het natuurgebied Walenhoek ligt in de voormalige kleiputten van steenbakkerij De Neef-Landuyt en Damman. Na de kleiontginning zouden ze ingericht worden als stortplaats. Gelukkig kwamen de buurtbewoners, de leden van de plaatselijke visclubs, de vrijwilligers van de natuurbeweging en de gemeente Niel tegen deze beslissing in opstand. Dankzij hun samenwerking en inzet kreeg de natuur in Walenhoek een nieuwe kans. Het resultaat is een gevarieerd landschap met grote vijvers, poelen, rietkragen en struwelen.

De percelen tegenover Natuur.huis De Paardenstal werden in 1980 aangekocht door de gemeente Niel en in beheer gegeven aan Natuurpunt. Een hek, raster en een afsluiting vormen de grens met de percelen van het Agentschap voor Natuur en Bos.

Tunnelfront aan Natuur.huis De Paardenstal

Fuut

Bruine korenbout

Op dit brede pad reden vroeger locomotieven met wagonnetjes die de klei naar de steenfabriek brachten. In de sloot rechts en langs de grote vijvers verderop vind je heel wat libellen, waaronder de bruine korenbout, een zeldzame libel in Vlaanderen die nog vrij talrijk voorkomt in natuurgebieden langs de Rupel.

Aan knooppunt 302 wandel je rechtdoor richting knooppunt 301 en vervolgens sla je rechtsaf richting knooppunt 300.

Vanaf hier heb je een mooi zicht op de vijvers van Walenhoek en hun bewoners. Futen, knobbelzwanen, kuifeenden, meerkoeten en waterhoentjes dobberen hier het hele jaar rustig rond. Tijdens de winter komen er ook meeuwen op bezoek. Verder tref je hier aalscholvers en blauwe reigers aan. Om de vogels meer rustzones te gunnen, werden sommige dijken deels weggegraven waardoor rietkragen en struweel elkaar afwisselen. Deze afwisseling is een ideale biotoop voor rietvogels zoals blauwborst en kleine karekiet.

Aan knooppunt 300 wandel je verder richting knooppunt 304.

Onderaan de helling van de spoorweg Antwerpen-Boom-Puurs, tussen de beide vijvers, zie je een brede Rietkraag. Vooraan is de dijk weggegraven. Het is nu een prima rustgebied voor rietvogels, zoals de roerdomp. Deze mysterieuze nachtreiger is al enkele jaren een vaste overwinteraar in Walenhoek.

Voormalige kleiut Walenhoek

Sla linksaf en volg de brede dijk richting knooppunt 303.

Hier heb je opnieuw een prachtig uitzicht over de vijvers van Walenhoek. Hoog tijd om een bond allegaartje eenden te spotten: kuifeenden, krakeenden, slobeenden, tafeleenden en wilde eenden. In deze zone kom je ook enkele belangrijke relictten van de steenbakkerijnijverheid tegen, zoals de pijlers die her en der nog zichtbaar zijn. Deze pijlers moesten de rampen ondersteunen waarop vroeger de kleiwagonnetjes vanuit de kleiut naar de eerste verdieping van de machinehal werden vervoerd. Later werden de rampen vervangen door een transportband.

Je wandelt verder langs vijvers, rietkragen en struwelen. Als je goed oplet, spot je misschien een ijsvogel die met een razendsnelle duik vanaf een tak een visje tracht te vangen.

Aan knooppunt 303 wandel je linksaf richting knooppunt 302.

Ijsvogel

Atalanta

Voormalige kleiut Walenhoek

Bij knooppunt 303 liggen de vijvers van de visclubs. Vanaf hier wandel je door een pioniersbos. Dit is een bos dat bestaat uit lichtminnende boomsoorten die hun zaad via de wind verspreiden en zo als eerste open plekken kunnen koloniseren, zoals berk, wilg, els en abeel.

Links en rechts van het wandelpad zie je een typische ruigtevegetatie met bramen, grote kaardenbol, koninginnekruid en moesdistels. Op een zonnige zomerse dag is het hier een paradijs voor dagvlinders: atalanta's, kleine vossen en dagpauwogen zijn de meest opvallende soorten.

Aan knooppunt 302 ga je rechtsaf richting knooppunt 153.

Desloot aan je linkerkant had een belangrijke functie voor de steenbakkerijen. Ze diende als ontwatering voor het ganse gebied. Door een systeem van terugslagkleppen op de Rupel werd ervoor gezorgd dat het water tijdens laagwater kon afgevoerd worden en bij hoogwater niet kon terugvloeiën.

Voormalige kleiut Walenhoek

Bosorchissen

Tip!

Ongeveer halfweg kan je linksaf een laarzenpad inwandelen richting Natuur.huis De Paardenstal. Via een wandelsluis kom je langs de percelen beheerd door Natuurpunt.

Onderweg kom je enkele open percelen in het pioniersbos tegen. Deze kleine weilanden worden jaarlijks gemaaid. In mei en juni kleuren duizenden bosorchissen de wandelpaden en open plekken volledig paars.

Wist je dat...

Bakstenen reeds zesduizend jaar worden gebruikt? Tweeduizend jaar geleden voerden de Romeinen in het westen de baksteennijverheid in.

Ze produceerden naast bakstenen vooral dakpannen en tegels. Nadien verdween het gebruik voor enkele eeuwen uit onze geschiedenis. De cisterciënzers gebruikten bij de bouw van hun abdij te Hemiksem (midden 13de eeuw) ter plaatse geproduceerde bakstenen.

Het stedelijk brandreglement van Mechelen (1264) verplichtte om de brandbare dakbedekking te vervangen door leien of tegels uit gebakken aarde. De tichelrieën van Noeveren en Hellegat kregen hierdoor een belangrijke stedelijke afzetmarkt bij. Op het einde van de 19de en het begin van de 20ste eeuw kwam het machinaal bedrijf stap voor stap in opmars en verdrong de met de hand gevormde steen. In België wordt jaarlijks ongeveer 2,5 miljoen kubieke meter baksteen aangewend.

Colofon

Realisatie

Toerisme Rupelstreek vzw
Regionaal Landschap Rivierenland
Departement Vrije Tijd provincie Antwerpen
Gemeenten Niel en Boom

In samenwerking met

Natuurpunt Rupelstreek
Niels Erfgoedarchief
Toerisme Provincie Antwerpen
Ecomuseum en Archief van de Boomse Baksteen, Brik Boom
Steenbakkerijmuseum 't Geleeg
Geschiedkundige studiekekring Het Wiel Niel
Toerisme Scheldeland

Redactie

Regionaal Landschap Rivierenland

Illustraties

Toerisme Provincie Antwerpen, Toerisme Rupelstreek, Toerisme Scheldeland, Natuurpunt Rupelstreek, Adrie Luijckx, Erik De Keersmaecker, Fons Van den heuvel, Hugo Willocx, Kris De Keersmaecker, Raymond De Smet, Johan Coopman, Harry Van Royen, Steven Roels, David Samyn, Stefanie Faveere, Cummins, NEA - gemeente Niel, Foto-archief Boom, Cultuurdienst Rumst, Provincie Antwerpen en Koen Fasseur

Meer toeristische tips en info

Toerisme Rupelstreek vzw | T: +32 (0)3 361 11 06
info@toeriserupelstreek.be | www.toeriserupelstreek.be
Toerisme Scheldeland
info@scheldeland.be | www.scheldeland.be

Depotnummer: D2025/12.159/3
V.U. Toerisme Rupelstreek vzw
Schommelei 1/3, 2850 Boom

Meldpunt Routedokter

Ontdek je een probleem tijdens je wandelroute? Is er een bordje verdwenen of beschadigd? Laat het ons weten op www.routedokter.be.

Help mee aan een mooi en proper landschap en neem je afval mee naar huis!

Waar te verkrijgen?

Infokantoor Toerisme Rupelstreek

Hoogstraat 27, 2850 Boom | T: +32 (0)3 361 11 06

info@toerismerupelstreek.be | www.toerismerupelstreek.be

Natuur.huis De Paardenstal

Boomsestraat 221, 2845 Niel

Gemeente Niel

Ridder Berthoutlaan 1, 2845 Niel

Gemeente Boom

Antwerpsestraat 44, 2850 Boom

Online bestellen

Toerisme Scheldeland | www.routen.be/webshop

Regionaal Landschap Rivierenland | www.rirl.be

